

Dymek, Benon

"Sejmiki mazowieckie w dobie Wazów",
Jolanta Choińska-Mika, Warszawa 1998 :
[recenzja]

Rocznik Mazowiecki 11, 231-232

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD BADAŃ, RECENZJE, OMÓWIENIA

Jolanta Choińska-Mika, *Sejmiki mazowieckie
w dobie Wazów*, Warszawa 1998

Szczególnie cenne są prace historyczne oparte na badaniach źródłowych, zwłaszcza jeśli dotyczą tematów mało znanych i epok słabo zbadanych, o których jednak utarły się pewne stereotypy, najczęściej ujemnie nacechowane. Do grona wnikliwych badaczy należy autorka recenzowanej książki. Już we wstępie Jolanta Choińska-Mika wpisuje się do grona badaczy, odznaczających się „życliwym” spojrzeniem na mazowiecką rzeczywistość. W swej rozprawie udowadnia, że Mazowsze — chociażby pod względem samorządności szlacheckiej — nie odbiegało *in minus* od innych dzielnic Królestwa Polskiego.

Autorka postawiła sobie zadanie „spopularyzować wyniki najnowszych (także własnych) badań, zaprezentować materiał, który pozwoli lepiej, aniżeli czyniła to dawna literatura, ocenić udział oraz miejsce mazowieckich sejmików w systemie parlamentarnym Rzeczypospolitej. Pragniemy przedstawić strukturę, organizację i funkcjonowanie szlacheckich zgromadzeń na Mazowszu w jego historycznych granicach, obejmujących nie tylko woj. mazowieckie (a więc tereny byłego Księstwa Mazowieckiego) lecz także płockie i rawskie, choć te ostatnie często nawet przez współczesnych (np. M. Strykowskiego) zaliczane było do Wielkopolski”.

Recenzowana książka została oparta na zbiorach biblioteki PAN w Krakowie (głównie lauda sejmikowe) oraz aktach Archiwum Głównego Akt Dawnych, ponadto wykorzystano źródła drukowane oraz literaturę przedmiotu. Do zbioru prac o sejmikach szlacheckich Małopolski i Wielkopolski oraz województw sandomierskiego i sieradzkiego z okresu Wazów dochodzą obecnie sejmiki mazowieckie (tzn. obok woj. mazowieckiego również województwa rawskie i płockie). Edytorem jest Wydawnictwo Sejmowe, które pracę tę wydało bez zarzutu. Pomocne są: indeks nazwisk i ilustracje.

Książka składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym przedstawiającym *Sejmiki mazowieckie i ich uczestników*, scharakteryzowane zostały rodzaje sejmików, ich procedury i struktura. Rozdział drugi *Decyzje i decydenci sejmików mazowieckich* omawia uchwały sejmików, szlacheckich przywódców sejmikowych oraz znaczenie informacji i propagandy. Ostatni rozdział dotyczy systemu wartości i polityki w opinii sejmików. Autorka zwraca uwagę, że system wartości Mazurów nie różnił się od uznawanego w Koronie i na Litwie. Mazowiecki szlachcic podobnie często deklarował swe przywiązanie do Rzeczypospolitej. Uzasadniony jest więc wniosek o znacznym zespoleniu się Mazowsza z całą Rzeczpospolitą. Sejmiki mazowieckie rzadko tylko odwoływały się do czasów książęcych. Ponadto Mazurzy — wojowniczy na co dzień — byli przeciwnikami wojen ofensywnych. Zawsze opowiadali się za utrzymaniem prowincji i zachowaniem pokoju. Często też na sejmikach narzekali na „żołnierską swawolę”. J. Choińska-Mika podkreśla też regalizm szlachty mazowieckiej i jej charakterystyczną religijność oraz wrogość wobec innowierców. Niechęć do innowierców (głównie protestantów) znalazła swój wyraz w sejmowych uchwałach o wypędzeniu arian (1658 r.), o apostazji (1668 r.) i o konstytucji, zamykającej dysydemtom dostęp do stanu szlacheckiego (1673 r.).

W zakończeniu czytamy: „Praktyka i dokumenty mazowieckich zjazdów zasadniczo zaprzeczają stereotypom o zaściankowości, awanturnictwie i niskiej kulturze politycznej Mazurów. Życie polityczne na Mazowszu opierało się na podobnych regułach, jak w innych prowincjach — respektowano te same wartości, a w kwestiach dotyczących spraw zasadniczych zapadały podobne jak w innych ziemiach decyzje. Czynnikiem zdecydowanie wyróżniającym Mazowsze był w miarę konsekwentny regalizm”.

W aneksie zamieszczono nazwiska posłów mazowieckich na sejmy z lat 1587-1668 wraz z informacją, jaką reprezentowali ziemię.

Benon Dymek

**Mazowsze Północne w XIX-XX wieku.
Materiały źródłowe 1795-1956,
zebrał i przygotował Janusz Szczepański,
Warszawa–Pułtusk 1997**

Ważną rolę w historycznych badaniach, zwłaszcza regionalnych, spełniają wydawnictwa źródłowe. Dlatego też dużą wartość dla badaczy jednej z małych ojczyzn — Mazowsza Północnego, ma publikacja wybranych źródeł, dotyczących wymienionego terenu.

Książka Janusza Szczepańskiego pt. *Mazowsze Północne w XIX-XX wieku. Materiały źródłowe 1795-1956* z uwagi na jej walory naukowe w pełni zasługuje na szerszą popularyzację nie tylko w kręgach historyków, archiwistów, ale również wśród studentów humanistyki bądź uczniów związanych z tymże regionem.

Książka ma układ chronologiczno-problemowy. Składa się ze wstępu (autorzy: Ryszard Kołodziejczyk i Adam Koseski), wprowadzenia, dziesięciu rozdziałów, wykazu dokumentów i ilustracji wraz z ich spisem, indeksu miejscowości i nazwisk, wykazu skrótów archiwalnych i listy sponsorów publikacji. Publikacja ukazała się dzięki pomocy finansowej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie, władz Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku, Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych w Warszawie.

W rozdziale I (ss. 11-40) *Pod zaborem pruskim i w Księstwie Warszawskim 1795-1815* słusznie wydawca uznał za najważniejsze m.in.: kwestie związane z gospodarką rolną, oświatą, klasztorami Benedyktynów w Pułtusku, zmaganiem militarnym Francji z Prusami i Rosją. Przy doborze tekstów źródłowych z lat 1807-1815 autor skoncentrował się przede wszystkim na problematyce militarnej oraz wyznaniowej, dotyczącej ludności żydowskiej.

W rozdziale II *W Królestwie Kongresowym 1815-1830* (ss. 41-82) Janusz Szczepański zamieścił 49 źródeł, przedstawiających sytuację ludności żydowskiej oraz budzącą wiele kontrowersji kwestię związaną z tworzeniem w miastach gett dla tej społeczności. Poprzez pryzmat wizytacji kościelnych ukazał funkcjonowanie szkół elementarnych.

Ważne miejsce w historii regionu zajmowały powstania narodowe. Im też poświęcone są kolejne rozdziały. Po lekturze rozdziału III pt. *Powstanie listopadowe 1830-1831* (ss. 83-106) na podstawie przytoczonych źródeł czytelnik może wyrobić sobie opinię o wielkim zaangażowaniu społecznym regionu północnomazowieckiego na rzecz powstania. Do rozdziału IV *W okresie międzypowstaniowym 1831-1861* (ss. 107-150) wydawca wybrał materiał odnoszący się m.in. do ścigania emisariuszy Zemsty Ludu i prowadzonego przeciwko nim śledztwa, zwalczania